

Nr 28

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1965/66 m. m.; given Stockholms slott den 5 februari 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa markförvärv för övningsfält m. m. under försvarets fastighetsfond. Härför begärs för nästa budgetår under kasernbyggnaders delfond av försvarets fastighetsfond sammanlagt 16 950 000 kr.

Medel beräknas för bl. a. utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält (1,3 milj. kr.) samt inlösen av vissa för flygbuller särskilt utsatta fastigheter (5 milj. kr.).

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 februari 1965.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, PALME, SVEN-ERIK NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, *fråga angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1965/66 m. m.* och anför därvid följande.

För markförvärv för övningsfält m. m. under kasernbyggnaders delfond av försvarets fastighetsfond har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (bil. 6 s. 348) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1965/66 beräkna ett investeringsanslag av 16 950 000 kr.

Sedan beredningen av denna fråga slutförts, anhåller jag att nu få anmäla den.

A. Fortifikationsförvaltningens anslagsyrkanden

Fortifikationsförvaltningen (skr 14/8 och 29/9 1964) föreslår, att för markförvärv för övningsfält m. m. anvisas 12,1 milj. kr. enligt följande:

	Kostnad
1. Fortsatta förvärv för utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde	500 000
2. Fortsatta förvärv för utvidgning av pansarövningsfältet vid Revingehed	5 000 000
3. Fortsatta förvärv för utvidgning av Åstöns skjutfält	500 000
4. Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält	1 300 000
5. Markförvärv för flygfält m. m.	2 500 000
6. Smärre markförvärv för övningsfält m. m.	1 950 000
7. Merkostnader på grund av prishöjningar under budgetåret 1963/64	350 000

Sa kr. 12 100 000

M o t i v

1. Vid 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattades beslut om utvidgning av P 4 övningsfält vid Skövde med ett område om ca 1 800 ha. Kostnaderna uppskattades till 11,5 milj. kr. Hittills har 10 milj. kr. anvisats för ändamålet. För budgetåret 1965/66 erfordras 500 000 kr. för fortsatta markförvärv.

2. Vid 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattades beslut om utvidgning av P 7 övningsfält vid Revingehed med ett område om ca 3 000 ha. Kostnaderna uppskattades till 15 milj. kr. Hittills har 5,2 milj. kr. anvisats för ändamålet. För budgetåret 1965/66 erfordras 5 milj. kr. för fortsatta markförvärv.

3. Vid 1964 års riksdag (prop. 1964: 106, SU 66, rskr 178) fattades beslut om utvidgning av Lv 5 skjutfält på Åstön med ett område om ca 470 ha. Kostnaderna uppskattades till 1,7 milj. kr. Hittills har 700 000 kr. anvisats för ändamålet. För budgetåret 1965/66 erfordras 500 000 kr. för fortsatta markförvärv.

4. 1961 års riksdag (prop. 1961: 123, SU 113, rskr 282) beslutade att A 1 skulle förflyttas från Rissne på Järvafältet till Linköping. I sitt utlåtande anförde statsutskottet bl. a. att utskottet förutsatte, att Linköpings garnisons övningsfält i samband med flyttningen av A 1 skulle utvidgas med ca 100 ha.

Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 2 juni 1961 att A 1 skulle förläggas till Linköping fr. o. m. den 1 april 1963 samt uppdrog åt försvarets fastighetsnämnd att utreda frågan om anskaffning av mark för utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält för att tillgodose A 1 behov.

Fastighetsnämnden överlämnade med skrivelse den 5 mars 1964 en av fastighetsnämnden och drätselkammaren i Linköping gemensamt upprättad promemoria enligt vilken bl. a. överenskommits om en gräns mellan å ena sidan områden som skulle reserveras för militär verksamhet och å andra sidan mark för Linköpings stads fortsatta utbyggnad. Det preliminära avtalet med Linköpings stad innebär byte av vissa kronan tillhöriga områden om ca 150 ha mot viss stadens mark. Staden skall härjämte till kronan erlägga en mellangift av 650 000 kr. 1964 års riksdag (prop. 1964: 135, SU 123, rskr 263) medgav att markbytet fick genomföras på i huvudsak de villkor som angetts i promemorian. I sitt utlåtande anförde statsutskottet att kostnaderna för förvärv av kompensationsmark självfallet borde intill ett belopp av 650 000 kr., som motsvarade stadens mellangift vid bytet, läggas utanför fastställd ram för det militära försvaret. I den mån kostnaderna för kompensationsmarken översteg nyssnämnda belopp syntes frågan om huruvida dessa kostnader skulle ligga utanför eller innanför kostnadsramen få bedömas i samband med riksdagsbehandlingen av förvärv av sådan mark.

Fastighetsnämnden (skr 28/9 1964) har inkommit med förslag till utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält.

Nämnden anser att av de ca 150 ha, som genom överenskommelsen med Linköpings stad överlättes till staden, försvaret får anses ha blivit fullt kompenserat för ca 78 ha genom att från övningssynpunkt lika välbelägen mark av ungefär samma storlek genom överenskommelsen tillförs övningsfältet. Behovet av ytterligare kompensationsmark hänför sig till avståendet av återstående ca 70 ha välbelägen övningsmark. Chefen för armén har överslagsvis bedömt detta behov av kompensationsmark och därvid funnit att avsevärt större areal än 70 ha behöver tillföras övningsfältet såsom kompensation. Denna bedömning motiveras av att det blir nödvändigt att lägga om övningsverksamheten på fältet då den välbelägna övningsmark som avstås bara kan ersättas av betydligt mera avlägset belägen mark. Till en viss del har behovet av kompensationsmark tillgodosetts genom att försvaret enligt överenskommelsen tillförs ett i omedelbar anslutning till fältets sydöstra del beläget område, omfattande ca 122 ha. På begäran av fastighetsnämnden har chefen för armén närmare rätt ut vilken mark, som ytterligare behöver förvärvas för att tillgodose behovet av såväl slutlig kompensation för överlåtelsen till staden som det ökade behovet av övningsmark till följd av A 1 flyttning. Av utredningen framgår att ett markområde om ca 175 ha i omedelbar anslutning till det nuvarande övningsfältets sydvästra gräns bör förvärvas för att tillgodose båda dessa ändamål. Fastighetsnämnden, som i Linköping studerat förhållandena inom såväl det befintliga övningsfältet som det föreslagna utvidgningsområdet, anför att utvidgningsområdet bör ha en areal av ca 187 ha och omfatta två hela brukningsenheter, den ena fastigheterna Åsmestad 6⁵ och 6⁷ och den andra fastigheterna Halshöga 1¹ och 2¹, allt i Slaka socken och Kärna kommun. Det föreslagna utvidgningsområdet är i sin helhet beläget inom de med Linköpings stad överenskomna »intressegränserna» för den militära övningsverksamheten. På grundval av vad som framkommit vid fastighetsnämndens utredning anser nämnden att det föreslagna utvidgningsområdet är lämpligt för de avsedda ändamålen med hänsyn till såväl omfattning som avgränsning. Om utvidgningen kommer till stånd, kommer övningsfältet i Linköping (inklusive kasernområden) att omfatta totalt 1 200 ha.

I anslutning till fastighetsnämndens förslag beräknar fortifikationsförvaltningen 1,3 milj. kr. utanför försvarets ram för utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält.

5. Fortifikationsförvaltningen föreslår att medel beräknas dels för en flygbas och komplettering av vissa befintliga flygbaser, vilka arbeten beräknas bli påbörjade under budgetåret 1965/66, dels för två flygbaser som kan börja byggas budgetåret 1966/67, dels ock för bombfällnings- och skjutplatser. I anslutning till chefens för flygvapnet investeringsplan har för ändamålet upptagits 2,5 milj. kr. Ämbetsverket anför att vid behov erforderliga medel för att genomföra åsyftade förvärv bör få förskjutas inom anslaget.

6. För smärre markförvärv för övningsfält m. m. erfordras för budgetåret 1965/66 1 950 000 kr., varav 1 550 000 kr. avses för armén, 200 000 kr. för marinen och 200 000 kr. för flygvapnet.

B. Inlösen av vissa för flygbuller utsatta fastigheter

Flygvapnets övergång till readrift och den fortgående utvecklingen på readriftens område har medfört att bullret vid de militära flygplatserna ökat starkt. En liknande utveckling har ägt rum vid de civila flygplatserna allt eftersom större flygplan med kraftigare motorer satts in i den civila luftfarten. Detta har föranlett klagomål över buller från flygplatserna och krav på åtgärder för att neutralisera olägenheterna härav. I vissa fall har man begärt att kronan skall lösa in fastigheter, som är så utsatta för buller att det för människor och djur kan innebära sanitär olägenhet att bo kvar på dem. I andra fall har man begärt ersättning för värdeförstöring och lidande som bullret medfört.

Under åren 1962 och 1963 inkom till Kungl. Maj:t *dels* ansökning av två personer om inlösen av dem tillhöriga fastigheter i anslutning till F 6 flygfält, *dels* framställningar från Mölntorps kommun och länsstyrelsen i Skaraborgs län om åtgärder mot störande buller från flygplan vid F 6, *dels* framställning från flygförvaltningen rörande ersättning till Rikstiens fideikommiss med anledning av bullerstörningar från F 18.

Kungl. Maj:t uppdrog den 18 oktober 1963 åt försvarets civilförvaltning att företa utredning i förenämnda ärenden och till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag till vilka utredningen kunde ge anledning.

Med anledning härav har *civilförvaltningen* (skr 13/5 1964) efter utredning lagt fram förslag till åtgärder med anledning av flygbuller vid vissa flygflottiljer. Förslagen ansluter till vad som föreslagits i en av krigsrådet Curt Nilsson som utredningsman inom civilförvaltningen upprättad promemoria. Vid utredningen har denne haft tillgång till vissa av flygförvaltningen till civilförvaltningen överlämnade handlingar i ärenden om intrång genom flygbuller vid F 1, F 4, F 12 och F 17.

I promemorian föreslår utredningsmannen att vid F 1, F 4, F 6, F 12, F 16, F 17 och F 18 vissa fastigheter inlöses eller intrångsersättningar utbetalas till fastighetsägare m. fl. eller andra särskilda åtgärder vidtas. Utredningsmannen anser att den som utsätts för flygbuller är berättigad att kräva inlösen av innehavd fastighet och flyttningersättning om bullret medför olägenhet av sådan intensitet att påtaglig risk föreligger för vederbörandes hälsa. Anses bullret inte medföra sådan olägenhet men överstiger det väsentligt vad som eljest är vanligt för orten bör det enligt utredningsmannen prövas om ersättning skall utgå för fortsatt olägenhet. Utredningsmannen föreslår icke några bestämda köpeskillningar för de till inlösen föreslagna fastigheterna, då köpesummor liksom övriga köpevillkor anses kunna bestämmas först efter förhandlingar med vederbörande fastighetsägare. Ut-

redningsmannen föreslår, att fortifikationsförvaltningen skall erhålla i uppdrag att ta upp sådana förhandlingar med fastighetsägarna. På liknande sätt bör åt fortifikationsförvaltningen uppdras att förhandla med vederbörande sakägare för att få till stånd avtal om övriga ersättningar.

Utredningsmannen har beräknat, att ett belopp av sammanlagt 5 milj. kr. bör förslå för att genomföra förslagen. Beloppet fördelar sig med i runt tal 4,3 milj. kr. på kapitalbudgeten under försvarets fastighetsfond och med 700 000 kr. på driftbudgeten under anslaget Flygvapnet: Övningar m. m.

Civilförvaltningen ansluter sig i huvudsak till utredningsmannens förslag. Förvaltningen anser emellertid att vissa av de av utredningsmannen angivna beloppen för ersättningar från anslag under driftbudgeten är tilltagna betydligt i överkant. Då härtill kommer att i kostnadskalkylen icke upptagits några belopp för inlösen av två fastigheter vid F 17 bör en viss förskjutning till kapitalbudgeten vara rimlig. Civilförvaltningen hemställer att för ändamålet för nästa budgetår beräknas sammanlagt 5 milj. kr., varav 4,5 milj. kr. på kapitalbudgeten under försvarets fastighetsfond och 500 000 kr. på driftbudgeten under anslaget Flygvapnet: Övningar m. m.

Y t t r a n d e n

Över civilförvaltningens framställning har yttranden avgetts av överbefälhavaren, efter hörande av chefen för flygvapnet, och fortifikationsförvaltningen.

Överbefälhavaren anser liksom civilförvaltningen att åtgärder för att minska verkningarna av flygbuller snarast bör vidtas genom fortifikationsförvaltningens försorg.

Chefen för flygvapnet förklarar, att han har den principiella inställningen att det är rimligt att kronan håller ägarna till de för flygbuller utsatta fastigheterna skadeslösa genom att lösa in fastigheterna eller betala ut ersättning för intrång. Chefen för flygvapnet ansluter sig därför i princip till civilförvaltningens förslag men förutsätter, att de med inlösen och intrångsersättningar förenade kostnaderna bestrids med medel som anvisas utanför försvarets kostnadsram.

Fortifikationsförvaltningen anför att fastigheter, som är bullerstörda i sådan omfattning att åtgärd från kronans sida anses påkallad, i princip bör lösas in om man inte kan vidta förebyggande åtgärder. Det sanitära problemet löses inte genom att man ger ut ersättning för intrång till fastighetsägarna. Sådan ersättning bör därför bara förekomma i undantagsfall. Utsätts en fastighet för flygbuller av sådan intensitet och omfattning att uppenbara hälsorisker kan anses föreligga för dem som bor på fastigheten bör ersättning för intrång över huvud taget ej förekomma, om inte särskilda omständigheter talar härför. Fortifikationsförvaltningen biträder i huvudsak civilförvaltningens förslag. I vissa fall, där civilförvaltningen föreslagit att intrångsersättning skall utges, anser dock fortifikationsförvaltningen

att inlösen i stället skall ske. De föreslagna åtgärderna bör snarast komma till utförande. Detta gäller särskilt beträffande F 6, då bullerstörningarna synes vara utomordentligt besvärande för befolkningen i Underbacken. Genom de i utredningen föreslagna inlösningarna skulle kronan tillföras ett 35-tal fastigheter, de flesta mindre bostadsfastigheter. Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna har av civilförvaltningen beräknats till 5 milj. kr. Fortifikationsförvaltningen, som ej hunnit värdera fastigheterna, anser att det angivna beloppet kan läggas till grund för beräkningen av medelsbehovet. Fortifikationsförvaltningen förklarar slutligen att ämbetsverket inte kan genomföra de föreslagna åtgärderna med den skyndsamhet, som förhållandena synes påkalla, utan att andra arbetsuppgifter blir allvarligt eftersatta. Fortifikationsförvaltningen föreslår därför att ett särskilt organ tillsätts för att genomföra ifrågakvarande åtgärder.

Departementschefen

Försvarets fastighetsnämnd har, efter samråd med chefen för armén, lagt fram förslag att utvidga Linköpings garnisons övningsfält, som f. n. omfattar ca 1 030 ha, genom förvärv av ca 187 ha mark. Av det föreslagna utvidgningsområdet erfordras ca 100 ha för att tillgodose behovet av övningsmark för A 1, som fr. o. m. den 1 april 1963 är förlagt till Linköping. I övrigt erfordras utvidgningsområdet såsom kompensation för mark, som enligt ett av 1964 års riksdag medgivet markbyte mellan kronan och Linköpings stad överlåtits till staden. Jag vill erinra om att jag vid anmälan av ifrågakvarande markbyte i prop. 1964: 135 anförde, att garnisonsens övningsfält, trots att det militära övningsområdet enligt överenskomsten med staden ökade med ca 60 ha, härutöver behövde förstärkas för att kompensera bortfallet av särskilt välbelägen övningsmark.

Det av fastighetsnämnden föreslagna utvidgningsområdet omfattar två brukningsenheter och är i sin helhet beläget inom de med Linköpings stad överenskomna »intressegränserna» för den militära övningsverksamheten. I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag att det föreslagna utvidgningsområdet är lämpligt för de avsedda ändamålen. Jag tillstyrker därför den föreslagna utvidgningen. Kostnaderna för förvärv av de av fastighetsnämnden föreslagna fastigheterna har av fortifikationsförvaltningen beräknats till 1,3 milj. kr. För genomförande av utvidgningen föreslår jag att för nästa budgetår beräknas ett belopp av 1,3 milj. kr. Som jag anført vid anmälan i prop. 1965: 1 (bil. 6 s. 15) av frågor som sammanhänger med beräkning av ramen för det militära försvaret m. m. bör särskilda medel beräknas för ändamålet. Hänsyn härtill har tagits vid bestämmandet av den föreslagna ramen för budgetåret 1965/66.

Försvarets civilförvaltning har genom en särskild utredningsman rätt ut behovet av åtgärder för att minska verkningarna av flygplatsbullen vid samtliga flygflottiljer. Enligt utredningsman-

nens förslag, till vilket civilförvaltningen i huvudsak anslutit sig, bör vid F 1, F 4, F 6, F 12, F 16, F 17 och F 18 vissa fastigheter inlösas eller intrångsersättningar utbetalas till fastighetsägare m. fl. eller andra särskilda åtgärder vidtas. Kostnaderna för att genomföra föreslagna åtgärder har civilförvaltningen beräknat till 5 milj. kr. Civilförvaltningen anser att uppdrag bör lämnas åt fortifikationsförvaltningen att ta upp förhandlingar med vederbörande sakägare.

Överbefälhavaren och chefen för flygvapnet har tillstyrkt de av civilförvaltningen föreslagna åtgärderna för att minska verkningarna av flygbuller. Fortifikationsförvaltningen biträder likaledes i huvudsak civilförvaltningens förslag. Ämbetsverket anser dock att det endast i undantagsfall bör komma i fråga att betala ut ersättning för intrång till fastighetsägare. För att genomföra erforderliga inlösningsåtgärder m. m. bör enligt fortifikationsförvaltningen ett särskilt organ tillsättas.

I likhet med civilförvaltningen och remissmyndigheterna anser jag det angeläget att åtgärder med det snaraste vidtas för att begränsa olägenheterna för enskilda av buller från de i civilförvaltningens utredning angivna flottiljflygplatserna. Staten bör därför vara beredd att lösa in fastigheter som inte kan bebos utan påtagliga olägenheter. Medel för inlösen av fastigheter m. m. bör anvisas under förevarande anslag. Jag föreslår att för ändamålet för nästa budgetår tas upp ett belopp av 5 milj. kr.

Kan i undantagsfall olägenheterna avhjälpas genom andra åtgärder t. ex. flyttning av hus bör även sådana åtgärder kunna komma i fråga om sakägaren begär det och en sådan lösning synes för staten förmånligare än inlösen av fastigheten. Däremot bör ersättning för intrång icke komma i fråga. I den mån här angivna åtgärder blir aktuella torde omständigheterna vara sådana, att förslagsanslaget Vissa ersättningar i anledning av skador vid militär verksamhet m. m. kan anlitas.

Vad slutligen angår frågan om genomförandet av de föreslagna åtgärderna har civilförvaltningen föreslagit, att fortifikationsförvaltningen skall få uppdrag att förhandla med vederbörande fastighets- och sakägare. Fortifikationsförvaltningen anser däremot att ett särskilt organ bör tillsättas för ändamålet. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i frågan. Kostnaderna kan i sådant fall bestridas från medel under förevarande anslag.

För markförvärv för övningsfält m. m. beräknar jag för budgetåret 1965/66 ett medelsbehov av 16 950 000 kr. Av dessa medel avses, som jag tidigare anført, 1,3 milj. kr. för utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält och 5 milj. kr. för inlösen av vissa för flygbuller utsatta fastigheter. För fortsatta förvärv inom de beslutade pansarövningsfälten vid Skövde och Revinge samt skjutfältet på Åstön ävensom för markförvärv för flygfält m. m. och smärre markförvärv för övningsfält m. m. beräknar jag i huvudsaklig överensstämmelse med fortifikationsförvaltningens förslag sammanlagt 10 650 000 kr.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) medge att Linköpings garnisons övningsfält må utvidgas på sätt i det föregående angetts,
- b) till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1965/66 under kasernbyggnaders delfond av försvarets fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 16 950 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Hugo Grimlund